

OPONENTSKÝ POSUDEK

habilitační práce Jurije Popoviče: „Koncept aplikácie inštitútu mediácie Katolíckej cirkvi“

Autorem zvolené téma je trvale aktuální, neboť v občanském i církevním životě se stále hromadí soustavné konflikty. Právě mediace, zprostředkování, umožňuje smír, jímž se může předejít užití donucovacích a represivních právních prostředků, jež by měly složit pouze jako nejzazší prostředek, *ultima ratio*. Z hlediska metodologie zvolil autor především interdisciplinárním přístup. Důkazem toho je již to, že první kapitola se zabývá dějinami spásy a představuje vlastně studii z biblistiky, případně i z ekleziologie. Druhá kapitola naopak přechází směrem k civilnímu právu, zatímco třetí se věnuje právu kanonickému. Čtvrtá se svým praktickým vyzněním místy blíží pojetí pastorální teologie.

Pro takto bohatě rozvrstvenou tematiku je ovšem zapotřebí prostudovat a využít mnoho pramenů z rozmanitých oborů. Autor čerpal z úctyhodných 85 pramenných a vědeckých zdrojů, a to nejen ve slovenštině a češtině, nýbrž také v polštině, ruštině, ukrajinštině a latině. Jako církevní právník v oboru kanonického práva východních církví užívá ve své práci především CCEO, Kodex kánonů katolických východních církví. Za těchto okolností je také třeba poznamenat, že biblické texty i právní normy je vhodné spíše přímo citovat, jak činí autor, než na ně pouze odkazovat. Proto nelze striktně hodnotit numerická vyjádření kontroly originality, jež jsou strojově mechanická a postrádají porovnání potřeby a hodnoty příslušné citace. To je jedna z mnoha vad dnešní byrokraticky nabobtnalé scientometrie.

V úvodu autor připomíná Kristovo logion z úryvku Mt 5,23–27, které hovoří o smířovacím procesu. Lze říci, že úvod se pokouší navodit tematiku především, ba výlučně z hlediska náboženského, zatímco by měl již nastínit celkové tematické rozvrstvení, zejména proto, že se v práci bude dále hovořit také o legislativě Slovenské republiky, o civilním právu.

Vzhledem k tomu, že práce je předkládána v habilitačním oboru „katolická teologie“, nemůže chybět biblický a teologický základ, o čemž svědčí první kapitola „Konflikt v dějinách spásy“. To umožňuje postihnout mravní i duchovní rozměr konfliktů a potřeby jejich řešení. Nejedná se však o pouhou biblickou exegezi. Autor zde sice také využil velmi kvalitních a podrobných starozákonních komentářů z pera významných slovenských biblistů, vydaných pod vedením P. Dubovského, avšak odvolává se také na morálně-teologickou encykliku Jana Pavla II. „Veritatis splendor“. Neschází ani ekleziologický prvek, totiž uvedení církevních svátostí, zde konkrétně svátosti pokání jakožto cesty ke smíření.

Je zřejmé, že autor postupuje syntetickou a multidisciplinární metodou. Proto také nechybí odkaz na východní kanonické právo v podobě kanonického listu sv. Řehoře z Nyssy, a rovněž Justiniánovo civilní právo. Autor se nevyhýbá ani žhavé současnosti, kdy katolická církev vystupuje jako mediátor mezi znesvářenými stranami rusko-ukrajinské války. Avšak i uvnitř samotné církve existují konflikty a v souvislosti s jejich podobou autor cituje nejčastěji encykliku současného papeže Františka „Evangelii gaudium“. Přínosem práce je tudíž i aktualizace, která však není účelová a prvoplánová, nýbrž hluboce teologicky zakotvená.

Interdisciplinární charakter práce pak dokazuje rovněž druhá kapitola, nazvané „Mediácia – forma prevencie a riešenia konfliktov“, kde se autor věnuje především civilněprávním aspektům zvolené problematiky. Neschází zde, jako i na dalších místech práce, etymologické zkoumání pojmu, zde konkrétně pojmu mediace, z latinského „medius“. Objevným aspektem práce je autorem představené hnutí „Alternative Dispute Solution“, které se ustavilo v období liberalizace americké společnosti a tehdejšího antisystémového citění ve snaze postarat se o vlastní, autonomní řešení nastalých sporných situací. Tyto snahy se později promítly i do západní Evropy. Evropská unie vydala „Zelenou knihu o alternativních řešeních sporů v občanských a obchodních záležitostech“. Teprve v souvislosti s tímto trendem autor rozebírá platnou slovenskou legislativu, totiž zejména zákon č. 550/2003 Z. z. o probačních a mediačních úřednících a zákon č. 420/2004 Z. z. o mediaci. Důležité je právě to, že autor předem zařadil existenci a funkci tohoto zákona do uvedeného amerického a evropského kontextu. A protože autor chce ukázat fungování mediace ze všech úhlů pohledu, nezapomíná, že existuje také podoba mediace mimoprávní, která znamená pouze praktickou komunikaci bez právní relevance. Dále se ovšem užívá praxe soudem nabízené mediace, kterou společně s probací vykonávají příslušní úředníci. Odtud se mediace posunula i do soukromého práva jakožto třetí podoba, a rovněž do problematiky sociálně-právní ochrany dětí a rodin v nouzi. Hodnotný a ideově tvůrčí je autorem uvedený

rozbor jednotlivých základních principů mediace, jak se projevují v zákoně a v praxi, jimiž jsou dobrovolnost, důvěra, neutralita, nezávislost, nestrannost, orientace do budoucnosti, pochopení odlišností, změny soupeření ve spolupráci, hledání nových možností, převzetí zodpovědnosti, svobody rozhodování a strategie win – win.

Vlastní těžiště práce představuje třetí kapitola „Mediácia v kánonických predpisoch Cirkvi“. Z hlediska použité metodologie je i zde důležité, že autor nezačíná hned představením kanonickoprávní normativy, nýbrž opět vychází z biblických základů, aby potřebu mediace v církvi náležitě odůvodnil a uvedl do příslušného teologického kontextu. Podle platného kanonického práva se může uplatnit mediace jednak ve sporném procesu, kde platí rovnost stran, což jsou nejčastěji spory o neplatnost manželství, dále pak v trestním procesu, kde církevní moc vystupuje v nadřazeném postavení proti narušiteli kanonického zákona, a ve sporně-administrativním procesu, ve kterém jedná soukromá osoba proti nadřízenému. První dva typy procesů pojednávají církevní soudy.

Současný papež v apoštolské exhortaci „Amoris laetitia“ analyzuje situaci dnešních rodin a jejich problémů, které mohou vést k rozpadu manželství a k církevnímu procesu o neplatnost manželství. Rodinám se má dostávat průběžného doprovázení, trvalé pastorační péče. Mají se také zřizovat rodinná centra za účelem záchrany manželství. Autor nešetří ani Slovenskou republiku a uvádí alarmující čísla o zdejší rozvodovosti. Rovněž poskytuje statistiku prohlášených nulit manželství na církevním soudu v Prešově. Rozebírá rovněž novelizaci procesního práva v manželských kauzách, ke které došlo po slavení dvou následných synod o rodině 2014 a 2015. Uvádí rovněž možnosti dané na Slovensku civilním právem v otázkách smířování rozvedených stran v manželství. Opět se zde projevuje interdisciplinarita a konkrétně vzájemná propojenost civilní a církevní sféry, kterou autor zná a dokumentuje z vlastní soudcovské praxe.

Z téže osobní zkušenosti autorovy církevněprávní praxe pochází upozornění poslední kapitoly „Aplikácia mediácie v Cirkvi“. Zde autor obrací pozornost na projekt „Řešení sporů v 21. století“, na němž se účastnila také řeckokatolická fakulta v Prešově. Průzkum, který byl proveden, nesvědčí o tom, že by církevní soudní vikáři chtěli využívat mediační pomoci od civilních úředníků. Autor kriticky nahlíží, že například nebyla dosud zřízena papežem požadovaná poradensko-mediační centra. Principy mediace z civilního práva pak autor tvůrčím způsobem aplikuje na obdobnou činnost v církvi. Přesto však poukazuje na církevní specifika. Neschází zde ani mravní výzvy, které prozrazují, že autor knihy je zároveň knězem a kazatelem.

Otázky navržené pro diskusi:

- 1) CCEO obsahuje v titulu 24, hlavě 10, celých dvacet kánonů o pokusu uchránit se soudních sporů, smírném narovnání a vzájemné dohodě před rozhodčími. Tyto kánony nemají v latinském CIC prakticky obdoby. Jaký je jejich původ? Např. kdo je v komisi pro přípravu CCEO prosadil?
- 2) Jsou tyto podrobné kánony v běžné praxi katolických východních církví (například v řeckokatolické církvi na Slovensku) obecně známy a aplikovány?

Odporúčam, aby ICDr. Jurijovi Popovičovi, PhD. v zmysle § 76 Zákona č.131/2002 Z.z. o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, a v súlade s Vyhláškou č. 246/2019 Z.z. o postupe získavania vedecko-pedagogických titulov a umelecko-pedagogických titulov docent a profesor, po úspešnom vypracovaní habilitačnej práce a po úspešnom absolvovaní habilitačného konania v odbore habilitačného konania a inauguračného konania: Katolícka teológia, bol udelený vedecko-pedagogický titul “docent“ (v skratke “doc.“).

Praha, 13. 02. 2025

.....
doc. JUDr. Stanislav Příbyl, Ph.D., Th.D., JC.D